

Współczesne kształcenie homiletyczne duchownych protestanckich w Polsce

(streszczenie rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem
ks. bpa dra hab. Marcina Hintza, prof. ChAT)

Zwiastowanie Słowa Bożego jest podstawowym zadaniem Kościoła chrześcijańskiego i jednym z *notis ecclesiae*. Badania miały na celu wykazanie, w jakim stopniu obecny system kształcenia homiletycznego duchownych protestanckich w Polsce odpowiada na potrzeby przygotowania ich do wystąpień publicznych. Pojęcie „wystąpienia publiczne” jest znacznie szersze niż „kaznodziejstwo”. Duchowny protestancki nie tylko głosi kazania, ale także prowadzi wykłady, zasiada w gremiach kościelnych i ekumenicznych, występuje w środkach masowego przekazu. Warto też zauważyć, że greckie słowo *ὁμιλεῖν* oznacza „rozmawiać”, a nie „mówić”.

W pracy zweryfikowano trzy hipotezy:

1. Kształcenie homiletyczne duchownych protestanckich w Polsce jest zgodne z reformacyjnym rozumieniem urzędu zwiastowania Słowa Bożego.
2. Kształcenie homiletyczne duchownych protestanckich w Polsce jest zorganizowane i prowadzona zgodnie z zasadami edukacji dorosłych.
3. Kształcenie homiletyczne duchownych protestanckich w Polsce przygotowuje do bieżących zadań duchownego związanych z wystąpieniami publicznymi.

Badaniami objęto kształcenie duchownych pięciu polskich denominacji protestanckich: Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP (KEA), Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP (KER), Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego

w RP (KEM), Kościoła Zielonoświątkowego w RP (KZ) oraz Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP (KChB). Swoje kadry kształcą one w uczelni publicznej – Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (ChAT) oraz czterech uczelniach kościelnych: Ewangelikalnej Wyższej Szkole Teologicznej we Wrocławiu (EWST), Wyższej Szkole Teologiczno-Społecznej w Warszawie (WSTS), Wyższym Baptystycznym Seminarium Teologicznym w Warszawie-Radości (WBST) i Wyższym Seminarium Teologicznym im. Jana Łaskiego w Warszawie (WST).

W badaniach uwzględniono dokumentację uczelni teologicznych, w tym programy studiów i programy nauczania przedmiotów praktycznoteologicznych. Przeprowadzono również wywiady z wykładowcami. W Polsce nie było wcześniej badań na ten temat. Większość literatury naukowej z zakresu dydaktyki homiletyki powstała w Kościele Rzymskokatolickim. W pracy zastosowano paradygmat teologii praktycznej. Obejmuje on trzy etapy badawcze:

- 1) Jak powinno być? – według Biblii, prawa kościelnego i literatury teologicznej;
- 2) Jak jest teraz? – na podstawie analizy rzeczywistości;
- 3) Co z tym należy zrobić? Jakie są wnioski pastoralne?

Zgodnie z regulacjami europejskimi i polskimi (Polska Rama Kwalifikacji) wszystkie programy studiów powinny wskazywać efekty uczenia się: wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Wiedza oczekiwana od absolwenta studiów akademickich obejmuje zarówno teoretyczne podstawy danej dyscypliny naukowej, jak i rozumienie kontekstu tych podstaw. W przypadku kształcenia homiletycznego kontekstem tym są oczywiście uczestnicy i ich środowisko. Umiejętności absolwenta powinny obejmować wykorzystywanie wiedzy do rozwiązywania problemów, komunikowanie się (na różne sposoby i z różnymi odbiorcami), organizowanie pracy

(własnej i cudzej) oraz uczenie się. Zawiera się w tym również wykorzystanie nowoczesnych technologii. Kompetencjami społecznymi są: gotowość do krytycznej oceny, wywiązywania się ze zobowiązań społecznych i działania na rzecz innych ludzi, a także odpowiedzialnego wykonywania ról zawodowych. Duchowny protestancki to nie tylko profesjonalny mówca, ale *minister Verbi Divini* ('sługa Słowa Bożego'): zarówno herold, jak i szafarz, świadek i empatyczny towarzysz. Ma realistyczne spojrzenie na siebie, co nawiązuje do Lutrowego określenia *simul iustus et peccator* ('zarazem sprawiedliwy i grzesznik') oraz szanuje wolność słuchacza. Każdy z tych aspektów jest szczegółowo rozwinięty w rozprawie, w oparciu o literaturę naukową (przede wszystkim teologiczną) oraz zadania duchownego jako mówcy wynikające z przepisów państwowych i kościelnych.

Pierwszy rozdział rozprawy dotyczy założeń kształcenia homiletycznego. Omawia cele i przebieg tej edukacji z perspektywy teologii ewangelickiej. Punktem wyjścia jest Biblia i księgi wyznaniowe poszczególnych Kościołów. Analizowane są regulacje dotyczące zadań, przygotowania i powoływania kaznodziejów w prawie wewnętrznym poszczególnych Kościołów.

Drugi rozdział analizuje kształcenie homiletyczne z perspektywy zasad edukacji dorosłych. Uwzględniono założenia andragogiki oraz regulacje prawne dotyczące szkolnictwa wyższego. Omówiono również wybrane modele kształcenia w innych krajach i Kościołach.

W rozdziale trzecim omówiono kompetencje duchownego. Wskazano efekty uczenia się (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) oczekiwane od współczesnego kształcenia duchownych, uwzględniając protestancką specyfikę.

Te trzy pierwsze rozdziały stanowią podstawę teoretyczną rozprawy i opisują pożądaną stan kształcenia homiletycznego protestanckich duchownych. Rozdział czwarty opisuje aktualny stan tego kształcenia w Polsce: organizację, przepisy prawa państwowego i kościelnego, program i metody nauczania.

Pierwsza hipoteza została pozytywnie zweryfikowana. Kształcenie protestanckich duchownych jest podporządkowane ich podstawowej funkcji – *ministerium Verbi Divini*. Studenci są traktowani tak samo, niezależnie od planowanego stanowiska w Kościele: nie ma podziału na duchownych i świeckich. Członkowie różnych Kościołów studiują razem.

Druga hipoteza została częściowo potwierdzona. Oprócz studiów akademickich (licencjackich, magisterskich i doktoranckich) prowadzone jest również kształcenie ustawiczne. Dla młodych stażem duchownych KEA (największego Kościoła protestanckiego w Polsce) jest ono obowiązkowe. Mimo małej ilości czasu przeznaczanego na zajęcia homiletyczne, wykładowcy starają się stosować metody aktywne i skupiać się na zagadnieniach praktycznych. Studenci nie są jednak współautorami zajęć, co jest niezgodne z założeniami andragogiki.

Trzecia hipoteza również została tylko częściowo potwierdzona. Polscy duchowni protestanci przygotowani są głównie do głoszenia kazań. Brakuje jednak odniesienia do szerszego, społeczno-kulturowego kontekstu działania Kościoła we współczesnym świecie. Niedostateczne jest również przygotowanie do korzystania z nowoczesnych technologii.

W zakończeniu rozprawy wskazano obszary dalszych badań. Między innymi: jak duchowni wpływają na kolejne pokolenia pastorów (polską specyfiką jest to, że w wyznaniach mniejszościowych rotacja nauczycieli homiletyki jest rzadka)? Jak pandemia Covid-19 wpłynęła na kaznodziejstwo, jak poradzili sobie z tym duchowni?

Jak studenci i absolwenci teologii oceniają siebie pod względem umiejętności homiletycznych? Zdaniem autora, takie badania mogą pomóc w lepszej organizacji kształcenia homiletycznego protestanckich duchownych w Polsce.

Słowa kluczowe: homiletyka, teologia praktyczna, Kościoły protestanckie, kształcenie duchownych.

Contemporary homiletic education of Protestant clergy in Poland

(summary of doctoral dissertation written under the supervision
of Rev. Bishop Marcin Hintz, PhD, DSc, Assoc. Prof. (ChAT))

The proclamation of the Word of God is a fundamental task of the Christian Church and one of the *notae ecclesiae*. The research aimed to show to what extent the current system of homiletic education of Protestant clergy in Poland responds to the needs of preparing them for public speaking. The concept of „public speaking” is much broader than „preaching”. The Protestant clergyman not only preaches but also gives lectures, participates in ecclesiastical and ecumenical bodies and appears in mass media. It is also worth noting that the Greek word *ὁμιλεῖν* means ‘to talk’, not ‘to speak’. Three hypotheses were verified within the research:

1. Homiletic education of Protestant clergy in Poland is consistent with the Reformation understanding of the office of the Proclamation of the Word of God.
2. Homiletic education of Protestant clergy in Poland is organized and conducted according to the principles of adult education.
3. Homiletic education of Protestant clergy in Poland prepares for the current tasks of a clergyman related to public speaking.

The study included education of clergy of five Polish Protestant denominations: the Evangelical Church of the Augsburg Confession (KEA), the Evangelical Reformed Church (KER), the Evangelical Methodist Church (KEM), the Pentecostal Church (KZ)

and the Union of Christian Baptist (KChB). They educate their staff at the state university – Christian Theological Academy in Warsaw (ChAT) and four church colleges: Evangelical School of Theology in Wrocław (EWST), College of Theology and Social Sciences in Warsaw (WSTS), Higher Baptist Theological Seminary in Warsaw-Radość (WBST) and Jan Łaski Higher Theological Seminary in Warsaw (WST).

The research took into account theological schools' documentation, including study programs and syllabi of practical theology subjects. Interviews with the lecturers were also carried out. There were no earlier studies on this subject in Poland. Most of the scientific literature on homiletics didactics were written in the Roman Catholic Church. The study uses the paradigm of practical theology. It includes three research stages:

- 1) How should it be? – according to Bible, ecclesiastical law and theological literature;
- 2) How is it now? – based on a study of reality;
- 3) What to do with it? What are the pastoral conclusions?

According to European and Polish regulations (Polish Qualifications Framework), all education programs should indicate learning outcomes: knowledge, skills and social competences (in European documents defined as „responsibility and autonomy”). The knowledge expected from a graduate of academic studies includes both the theoretical foundations of a given scientific discipline and understanding the context of these foundations. In the case of homiletic education, this context is, of course, attendees and their habitat. Graduate skills should include using knowledge to solve problems, communicating (in different ways and with different people), organizing work (own and someone else's) and learning. This also includes the use of modern technologies. Social competences include readiness to critical assessment, fulfillment of social obligations and

acting in matter of other people, as well as responsible performance of professional roles. The Protestant clergyman is not only a professional speaker, but *minister Verbi Divini* ('servant of the Word of God'): both herald and steward, witness and empathetic companion. He has a realistic view of himself, which is related to Luther's term *simul iustus et peccator* ('simultaneous righteous and sinner'), and respects the listener's freedom. Each of these aspects is developed in detail in the dissertation, based on scientific literature (primarily theological) and the tasks of the clergyman as a speaker by state and church regulations.

The first chapter of the dissertation addresses the assumptions of homiletic education. It discusses the process and goals of this education from the perspective of Evangelical theology. The starting point is the Bible and the confessions of faith of the Churches. The regulations concerning preachers' tasks, appointments, and education in the internal law of individual denominations are analyzed.

The second chapter analyzes homiletic education from the perspective of adult learning principles. The assumptions of andragogy and the legal regulations concerning higher education were taken into account. Selected models of homiletic education in other countries and churches are also discussed.

The third chapter takes a closer look at the competencies of the clergyman. The learning outcomes (knowledge, skills, responsibility and autonomy) expected from a contemporary clergyman are indicated, considering the Protestant specificity.

These first three chapters are the theoretical basis of the dissertation, and providing a description of the desirable condition of Protestant clergy's homiletic education. The fourth chapter describes the current homiletic education of Protestant

clergy in Poland: the organization, the state and church law regulations, the curriculum and teaching methods.

The first hypothesis has been positively verified. The education of Protestant clergy is subordinated to their primary function – *Minister Verbi Divini*. Students are treated the same, regardless of their planned position in the Church: both clergy and the laity. Members of different denominations study together.

The second hypothesis was partially confirmed. Apart from academic studies (bachelor's, master's and doctoral degrees), there are also lifelong learning courses. For clergy who start career at KEA (the largest Polish Protestant denomination), it is obligatory. Although the time intended to homiletic classes is short, the lecturers try to use active methods and also focus on practical issues. However, students are not co-authors of the classes, which is not in-line with the assumptions of andragogy.

The third hypothesis is only partially confirmed, too. Polish Protestant clergy are mainly prepared to preach. However, there is no reference to the broader, socio-cultural context of the Church's operation in the contemporary world. There is also no preparation for the use of ICT.

This dissertation includes fields for further research. Inter alia: how clergy influence the next generations of pastors (Polish specific is that homiletic teachers rarely change in minority denominations)? How the pandemic of COVID-19 influenced preaching, how have the clergy dealt with it? How theology students and graduates evaluate themselves in terms of their homiletic skills? According to the author, such research may help in better organization of homiletic education of Protestant clergy in Poland.

Keywords: homiletics, practical theology, Protestant churches, education of clergy.